

A SITUACIÓN SOCIOLINGÜÍSTICA DO GALEGO SEGUNDO OS DATOS DO IGE-2023 E A EVOLUCIÓN NAS ÚLTIMAS DÉCADAS

Henrique Monteagudo
Real Academia Galega
Instituto da Lingua Galega (USC)
ORCID: 0000-0002-0682-45247

Resumo: Na presente contribución ofrécese un extracto do *Informe sobre a situación da lingua galega segundo os datos do Instituto Galego de Estatística de 2023: Análise da enquisa sobre coñecemento e uso do idioma galego (2023) e da evolución sociolingüística de Galicia (1992-2023)* elaborado polo autor coa colaboración de Xaquín Loredo e Gabino Vázquez-Grandío (2024). Este informe foi presentado á Real Academia Galega e revisado por unha comisión nomeada polo seu pleno, que o debateu e aprobou.¹ O extracto que aquí se ofrece contén unha parte descritiva e as conclusións deste informe, coa análise dos principais datos referentes ao coñecemento e uso do idioma galego e unha breve observación sobre a evolución da súa demografía. En realidade, as conclusións, aínda que elaboradas a partir dun borrador redactado polo autor, son obra colectiva da devandita comisión, e beneficiáronse de achegas importantes do pleno da Academia.

Palabras chave: demolingüística, galego, sociolingüística.

Title: The sociolinguistic situation of Galician according to 2023 IGE-Data and its evolution in recent decades.

Abstract: This contribution offers an extract from the *Report on the Situation of the Galician Language According to Data from the Galician*

1 Esta comisión estivo composta por Víctor Fernández Freixanes, Fina Casalderrey, Marilar Aleixandre, Margarita Ledo, Manuel González González, Francisco Fernández Rei, Xosé Luís Regueira Fernández e María López-Sáñez, ademais do propio autor do informe.

Institute of Statistics for 2023: Analysis of the survey on knowledge and use of the Galician language (1992-2023) prepared by the author in collaboration with Xaquín Loredó and Gabino Vázquez-Grandío (2024). This report was submitted to the Royal Galician Academy and reviewed by a commission appointed by its plenary session, during which it was debated and approved. The extract provided here contains a descriptive section and the conclusions of this report, with an analysis of the principal data on knowledge and use of the Galician language, and a brief observation on the evolution of its demographics. Although the conclusions were drawn up from a draft written by the author, they are the collective work of the committee and benefited from important contributions from the Academy's plenary session.

Key words: demolinguistics, Galician, sociolinguistics.

1. Introducción

A política e a planificación lingüística adoitan entenderse como ciclos que se desenvolven nas seguintes etapas: a) definición e diagnóstico dunha situación que se formula como un problema que precisa solución, b) elaboración e aplicación das actuacións políticas destinadas a resolvelo, c) avaliación destas, para detectar os seus acertos e as súas deficiencias, para así reiniciar o ciclo. Tanto para establecer o diagnóstico coma para avaliar a eficiencia das políticas lingüísticas é imprescindible coñecer a situación sociolingüística no presente e as dinámicas que se desenvolveron ao longo do tempo e que previsiblemente se desenvolverán no futuro. Sen un acaído coñecemento da realidade, dificilmente se poderán realizar diagnósticos nin avaliacións acertados, e sen estes as políticas lingüísticas arríscanse a ser inadecuadas ou deficientes.

Este artigo que presentamos aborda a análise da vitalidade do idioma galego a partir dos datos recollidos polo Instituto Galego de Estatística (IGE) e a Real Academia Galega (RAG), e ofrécese como un instrumento necesario para realizar o diagnóstico da situación social do galego e avaliar as políticas lingüísticas postas en práctica en Galicia nas últimas décadas. Este informe ten como obxectivo realizar unha análise dos datos das enquisas sobre coñecemento e

uso do galego realizadas polo Instituto Galego de Estatística en 2023 (de agora en diante, IGE-2023). Esta análise complementarase cos datos recollidos sobre este mesmo asunto polo mesmo Instituto Galego de Estatística (IGE) desde 2003, co obxectivo de dar conta da evolución das principais variables sociolingüísticas en Galicia nas últimas décadas. Ademais, teranse en conta outras fontes, como as fornecidas polo Seminario de Sociolingüística da Real Academia Galega (de agora en diante, MSG-1992; MSG-2004). Deste xeito, ofrecerase unha radiografía da evolución do galego ao longo das últimas décadas a partir de fontes fiables, válidas e comparables.

Desde 1999 o Instituto Galego de Estatística (IGE) vén realizando un estudo anual que inicialmente se denominou “Enquisa de condicións de vida das familias” (ECV) e posteriormente “Enquisa estrutural a fogares” (EEF). Trátase dunha enquisa dirixida aos fogares galegos co obxecto de obter información sobre as súas características socioeconómicas, que consta de dous módulos: un “Módulo xeral” que se repite todos os anos e reúne información de tipo socioeconómico (por exemplo: nivel de estudos, situación laboral, idade, xénero, ingresos e gastos etc.), e unha serie de “Módulos específicos” dedicado a determinados aspectos temáticos (por exemplo en 2024 recóllase: “Ocio e hábitos culturais” e “Capital social: benestar”). Cada cinco anos, desde 2003, este segundo bloque ten como obxecto a recolla de datos sobre o “Coñecemento e uso do galego”. Referirémonos a estas enquisas como IGE-2003, IGE-2008, IGE-2013, IGE-2018 e IGE-2023.

O antecedente máis relevante das enquisas do IGE é o *Mapa Sociolingüístico de Galicia* (MSG), realizado polo Seminario de Sociolingüística da Real Academia Galega en 1992 (MSG-1992) (Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística 1994, 1995, 1996). Este é o estudo sociolingüístico de maior dimensión realizado en Galicia, polo tamaño da mostra (38 897 persoas), o nivel de representatividade e a extensión do cuestionario (148 ítems). Após este estudo, o devandito Seminario de Sociolingüística da RAG realizou o Mapa Sociolingüístico de Galicia de 2004 (MSG-2004; Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística 2006, 2008, 2011) que presentaba unha modificación na construción da mostra entrevistando soamente persoas de 14 a 54 anos, por ser considerada a

poboación obxecto de maior interese para os fins da planificación lingüística.

Por tanto, este informe dálle continuación ao labor realizado polo propio Seminario de Sociolingüística da RAG, nunha liña que comeza nos MSG-1992 e MSG-2004, e que se seguiu nos traballos sobre os datos do IGE-2003 ao IGE-2013 (Monteagudo, Loredó e Vázquez 2016, 2018). Empata tamén co traballo emprendido polo Consello da Cultura Galega (CCG), a través da Sección de Lingua (SL) e do Observatorio da Cultura Galega (OCG), que cristalizou en estudos como *A sociedade galega e o idioma. A evolución sociolingüística de Galicia (1992-2003)* (2005), e *O idioma galego na sociedade. A evolución sociolingüística 1992-2008* (2011), que analizaban a evolución demolingüística de Galicia utilizando como punto de partida os datos do MSG-1992 e dos *Módulos de coñecemento e uso do galego* do IGE-2003 e do IGE-2008.

2. Competencia lingüística

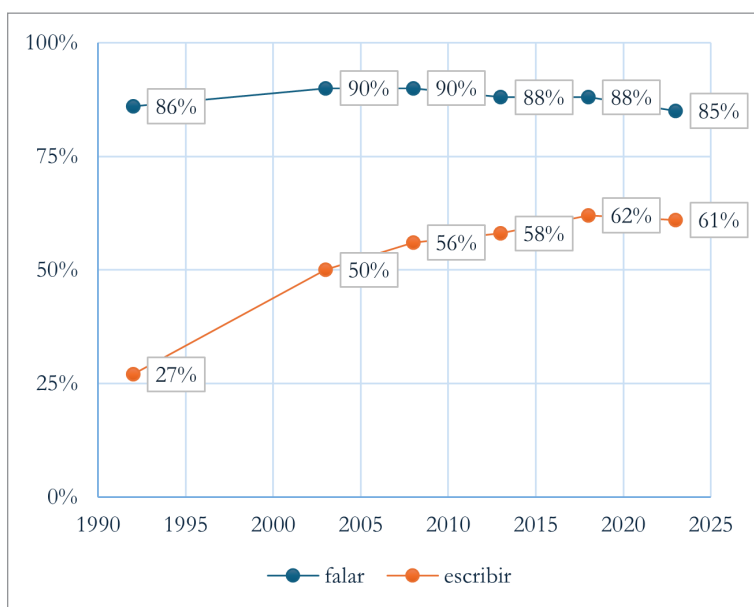
Na **figura 1** recóllense os datos sobre a evolución das **competencias lingüísticas produtivas (falar e escribir)** da poboación de 15 ou máis anos, con datos de 1992 a 2023,² pois considerámolas máis significativas que os referentes ás competencias receptivas (entender e ler). Trátase de competencias declaradas, non observadas, e para simplificar, súmanse as respostas “moito” e “bastante” ás preguntas sobre “saber falar” e “saber escribir”. Como se ve na figura, máis do 80 % da poboación maior de 15 ou máis anos residente en Galicia considérase competente para falar o galego, e a variación na porcentaxe ao longo dos anos é escasamente relevante ata o IGE-2023, en que se aprecia a baixa de máis do 3,5 % na capacidade para falar.

Canto a escribir en galego, aínda nos finais do século pasado a porcentaxe de persoas que se declaraban competentes non atinxía o

2 Cómpre ter en conta que o MSG abrangue a poboación de 16 ou máis anos, polo que foi necesario axustar os datos do IGE subtraendo o segmento correspondente aos 5-14 anos. Así mesmo, axustáronse os tramos de idade para garantir a correspondencia entre as bases de datos do MSG-1992 e do IGE-2003 e posteriores.

terzo da poboación. Á altura de 2018 a porcentaxe xeral aproxímase aos dous terzos, e o terzo restante corresponde maioritariamente a persoas maiores, que non tiveron a oportunidade de aprender a escribir en galego no sistema educativo (o analfabetismo en galego atinxía case o 60% da poboación maior de 50 anos). Non obstante, en 2023 rexístrase por primeira vez un cambio de tendencia: fronte ao progresivo ascenso de décadas anteriores, nesta última data produciuse un descenso.

Figura 1. Capacidade para falar e escribir, poboación de 15 ou máis anos, 1992-2018 (%).

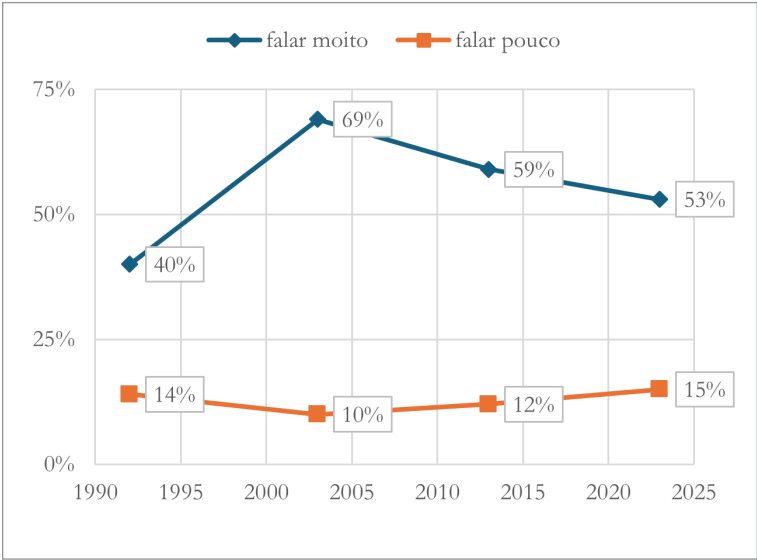

Fonte. MSG-92 e IGE-2003, 2008, 2013, 2018, 2023.

Na **figura 2** ponse o foco na **competencia oral** (capacidade para falar), sobre a que se seleccionan as respostas ‘moito’ (percepción dunha competencia elevada para falar galego) e ‘pouco ou nada’ (percepción dunha competencia escasa ou nula). É de notar o ascenso da primeira resposta entre 1992 e 2003 (do 40,1% ao 68,93%), e o descenso a partir desta data, ata os pobres resultados obtidos en 2023 (descenso nun 15,45% en vinte anos das persoas que

se declaran capaces de falar en galego). Inversamente, as porcentaxes da declaración de competencia escasa, que caeran entre 1992 e 2003, incrementáanse a partir desta última data ata 2023 (+5,44 %).

Figura 2. Capacidade para falar ‘moito’ e ‘pouco’, poboación de 15 ou máis anos, 1992-2023 (%).

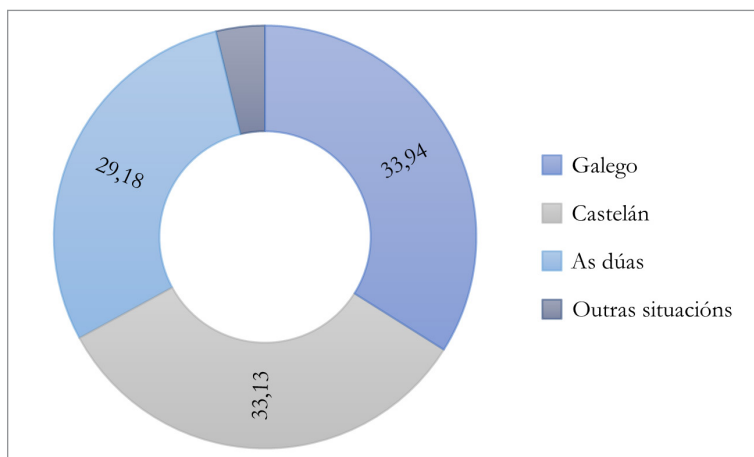

Fonte. MSG-92 e IGE-2003, 2008, 2013, 2018, 2023.

3. Lingua inicial

Por lingua inicial enténdese aquela en que se aprendeu a falar. Respecto da lingua en que aprenden falar os galegos e galegas, segundo as cifras recollidas en 2023, na **figura 3** obsérvase que cada unha das alternativas que se ofrecen (galego, castelán ou as dúas) é escollida por arredor dun terzo total da poboación (Figura 5).

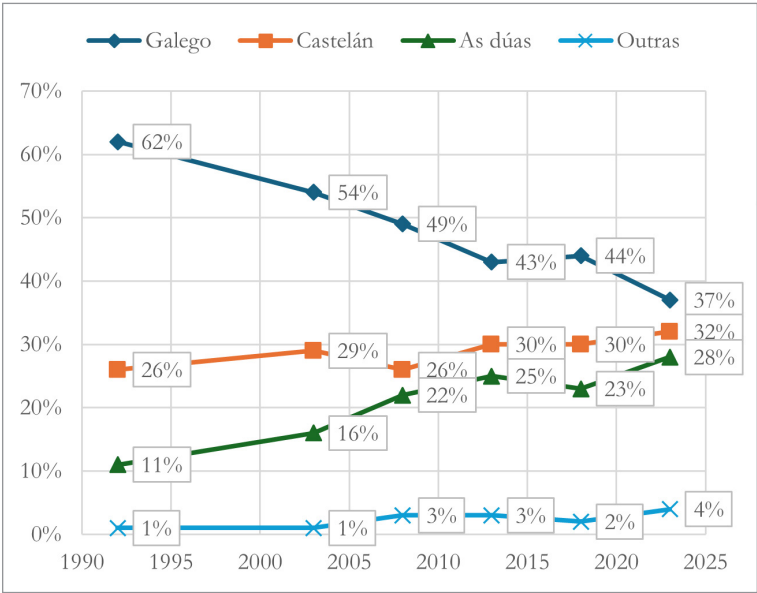
Figura 3. Lingua inicial (LI) en Galicia en 2023 (%).

Fonte. IGE-2023. Enquisa estrutural a fogares. Modulo de coñecemento e uso do galego. Poboación galega de 5 ou máis anos.

Na **figura 4** móstrase a evolución da **lingua inicial** da poboación de 15 ou máis anos desde 1992 a 2023. As opcións de resposta a esta cuestión son catro: galego, castelán, as dúas e outras situacións (inclúe outras linguas). Esta última opción mantense en porcentaxes moi reducidas, pero é de notar que se multiplicou case por seis desde os inicios da última década do século pasado aos da segunda década do presente século, o que responde ao peso da poboación inmigrante que non aprendeu a falar castelán (África, Europa oriental e outros). A figura testemuña a caída de 20 puntos porcentuais do galego como lingua inicial exclusiva desde 1992 a 2013, seguida dunha leve inflexión positiva ata 2018 (+1,5 %) e unha brusca caída no último tramo (+8 %). Por outra banda, o castelán vén experimentando un crecemento moderado como lingua inicial exclusiva (do 25,6 % de 1992 ao 32 % de 2018). Isto quere dicir que a caída do galego como lingua inicial exclusiva engrosou sobre todo o bilingüismo inicial, pois as porcentaxes deste se incrementaron moi notablemente, ata máis ca duplicarse, desde 1992 ata 2008, atinxiron a case a cuarta parte da poboación en 2013 e achegáronse ao 30 % ata 2023.

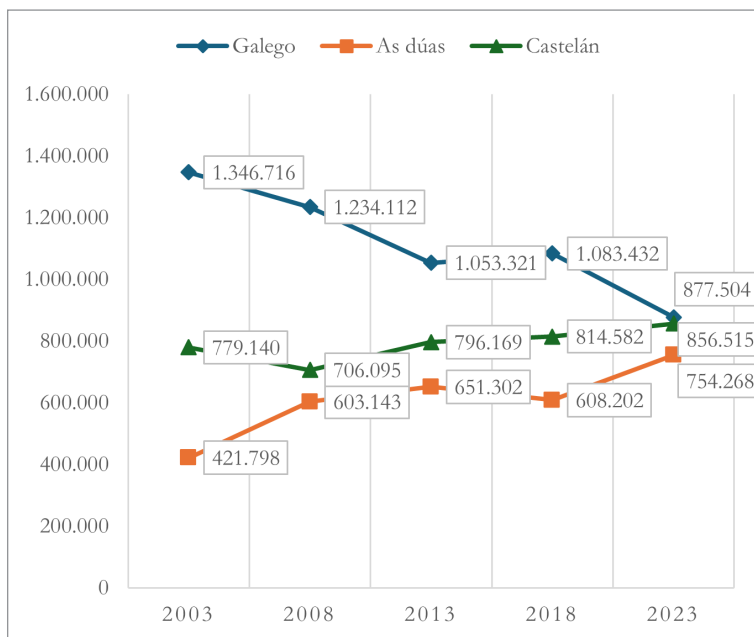
Figura 4. Lingua inicial, poboación de 15 ou máis anos, 1992-2023 (%).

Fonte. MSG-92 e IGE-2003, 2008, 2013, 2018, 2023.

Na **figura 5** preséntanse en frecuencias estimadas os datos do Módulo específico de “Coñecemento e uso do galego” da Enquisa estrutural a fogares do IGE para a poboación de 5 ou máis anos. Retrotraéndonos a principios de século, obsérvase que en 2003 máis da metade dos galegos e galegas sinalaban o idioma galego como a súa LI. Por tanto, en vinte anos produciuse un retroceso de vinte puntos (17 %), ou, se o queremos ver doutra forma, unha diminución de case 470 000 persoas galegofalantes iniciais (-469 212 persoas). Para expresalo graficamente, esta cifra representa case o dobre da poboación censada na cidade da Coruña en 2023 (INE. Padrón municipal de habitantes da Coruña, 247 376 persoas).

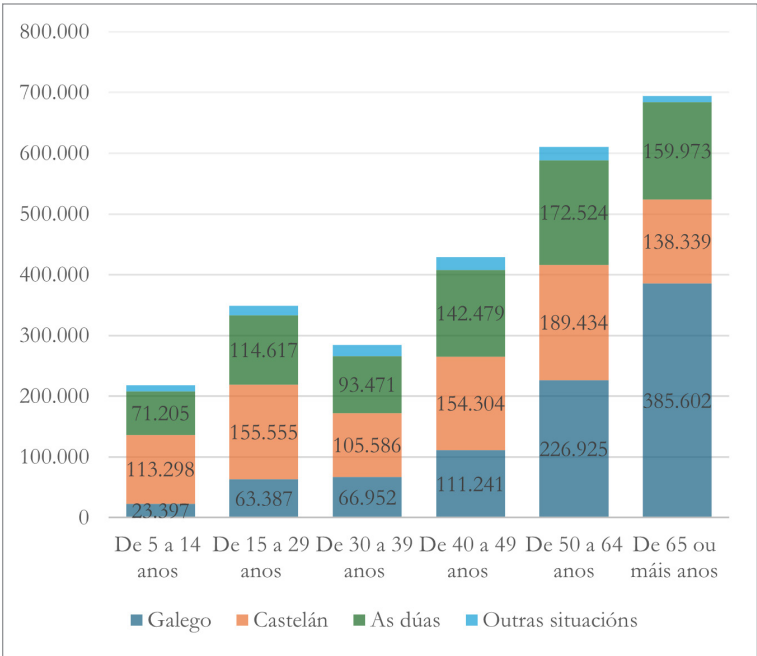
Figura 5. Lingua inicial, poboación de 5 ou máis anos, 2003-2023
(frecuencias estimadas).

Fonte. IGE-2003, 2008, 2013, 2018, 2023.

Na **figura 6** pode observarse a evolución da LI cos datos do IGE-2023 atendendo aos diferentes grupos de idade. Constátase aí unha evolución inversa do galego e o castelán (canto menos idade, máis castelanfalantes, e canta máis idade, máis galegofalantes), e obsérvase que o grupo chave onde se verifica a inversión é no das persoas nadas entre 1965 e 1981. Tamén destaca o importante aumento de bilingües iniciais (galego / castelán).

Figura 6. Frecuencias de lingua inicial (Li) en Galicia en 2023 por grupos de idade.

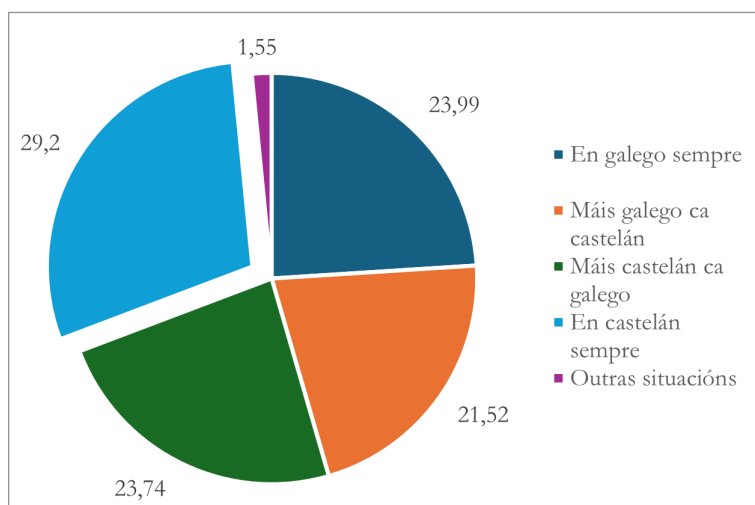

Fonte. IGE-2023. Enquisa estrutural a fogares. Modulo de coñecemento e uso do galego. Poboación galega de 5 ou máis anos.

4. Lingua habitual

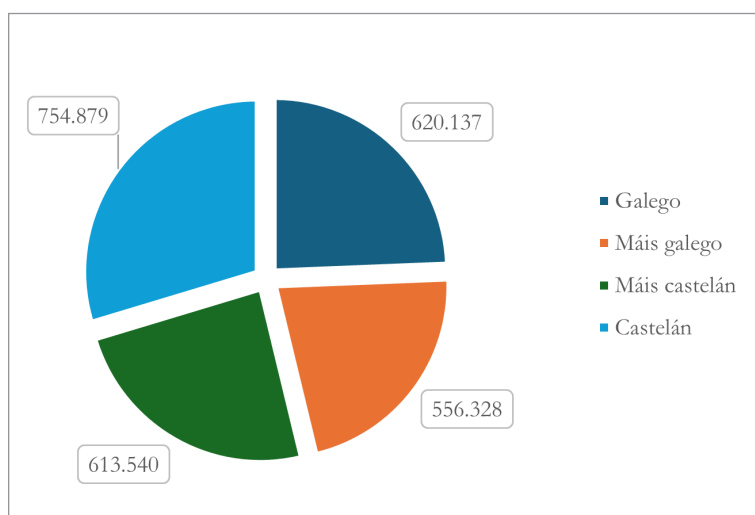
Por lingua habitual enténdese a que se fala correntemente na vida diaria. Nas **figuras 7 e 8** preséntanse os resultados de **lingua habitual** do IGE-2023, na primeira en porcentaxes e na segunda en frecuencias estimadas. Segundo estes datos, como xa se ten comentado en moitos artigos xornalísticos, o idioma castelán pasa a ser a lingua maioritaria por primeira vez nunha enquisa sociolingüística cunha mostra representativa para toda Galicia. A porcentaxe de castelanfalantes habituais aumenta a un 52,94 %; esta cifra correspóndese con 1 368 419 persoas (figura 12).

Figura 7. Lingua habitual, 2023 (%).

Fonte. IGE-2023. Enquisa estrutural a fogares. Modulo de coñecemento e uso do galego. Poboación galega de 5 ou máis anos.

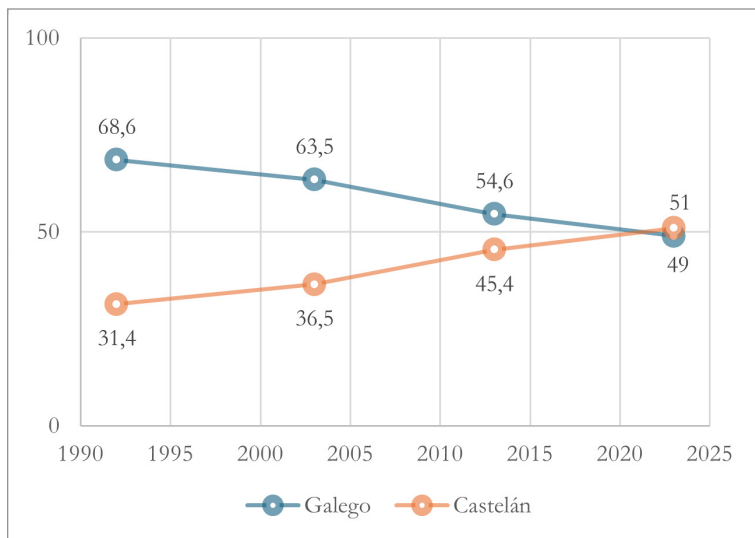
Figura 8. Lingua habitual, 2023 (frecuencias estimadas).

Fonte. IGE-2023. Enquisa estrutural a fogares. Modulo de coñecemento e uso do galego. Poboación galega de 5 ou máis anos.

Na **figura 9** preséntanse os datos referidos á evolución da lingua habitual da poboación de 15 ou máis anos desde 1992 a 2023, excluindo as respostas “outras situacións”. Para simplificar, nas porcentaxes que se expresan na figura súmanse as respostas correspondentes dunha banda a “sempre galego” e “máis en galego que en castelán” e da outra a “sempre en castelán” e “máis en castelán que en galego”. Ata 2003 obsérvase un descenso do galego (5 % aproximadamente) e un correlativo incremento do castelán. De 2003 a 2013 o descenso do galego é máis brusco (case o 10 %), e a tendencia á baixa continúa, levemente atenuada, ata 2023 (-5,6 %). **Á vista das cifras, á altura de 2023, por primeira vez na historia o galego pasaba a ser unha lingua de uso minoritario na propia Galicia.** En frecuencias estimadas, nese ano había máis de 1170 000 falantes habituais de galego residentes en Galicia, e, tendo en conta tamén falantes ocasionais, a cifra situábase preto do 1800 000 (véxanse figuras 7 e 8).

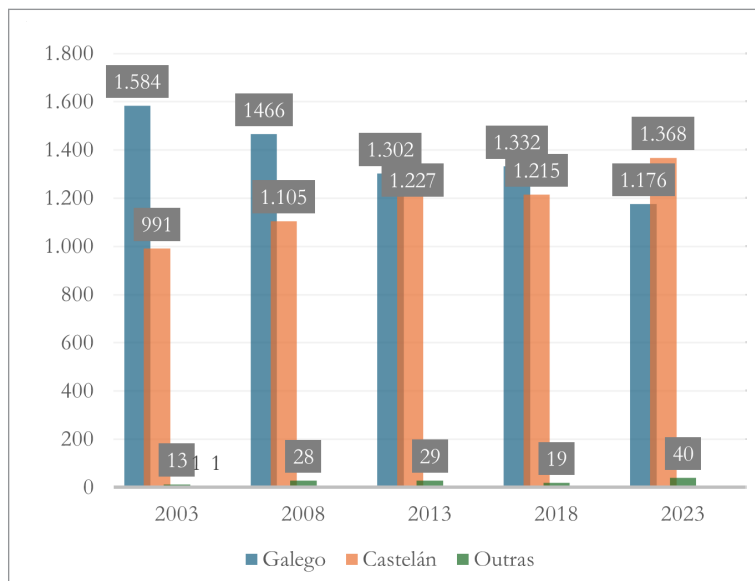
Figura 9. Lingua habitual, poboación de 15 ou máis anos, 1992-2023.
Galego (galego + máis galego) / Castelán (castelán + máis castelán) (%).

Fonte. MSG-92 e IGE-2003, 2008, 2013, 2018, 2023.

Na **figura 10** ofrécese os datos, en cifras absolutas (redondeadas, e que deben multiplicarse por mil), referidos á evolución da **lingua habitual** da poboación de 5 ou máis anos desde 2003 a 2023, incluíndo as respostas “outras situacións”, que presentan unhas cifras baixas pero en aumento. Para simplificar, nas cifras que se expresan na figura súmanse as respostas correspondentes dunha banda a ‘sempre galego’ e ‘máis en galego que en castelán’ e da outra a ‘sempre en castelán’ e ‘máis en castelán que en galego’. Obsérvase un descenso constante do número de falantes de galego, cunha lixeira inflexión en 2018, e un correlativo incremento de falantes do castelán. De 2003 a 2013 o galego perdeu arredor de 280 000 falantes en cifras redondas, e na década seguinte perdeu por volta de 125 000 falantes, o total suma 405 000 falantes habituais menos en vinte anos. Como dixemos, á altura de 2023, por primeira vez na historia o galego ten un menor número de falantes ca o castelán residentes na propia Galicia (case 200 000 falantes menos).

Figura 10. Lingua habitual da poboación de 5 ou máis anos, 2003-2023 (IGE). Galego (galego + máis galego) / Castelán (castelán + máis castelán) (frecuencias estimadas / 1.000)

Fonte. IGE-2003, 2008, 2013, 2018, 2023.

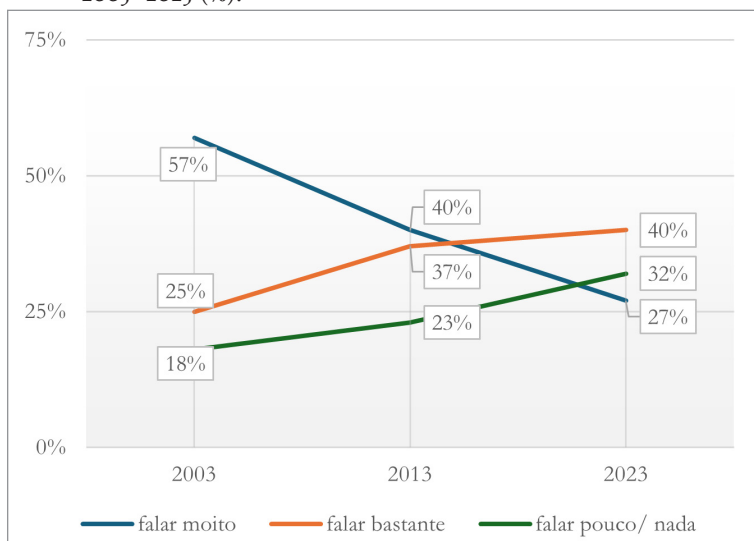
5. A poboación máis nova

A lingua inicial e as prácticas lingüísticas deste sector da poboación resultan especialmente importantes cando se considera a vitalidade dun idioma, pois a primeira reflicte o grao de transmisión interxeracional deste no seo da familia, e, conxuntamente, dan unha indicación relevante sobre as tendencias de futuro. Isto xustifica que se preste unha atención singular ao segmento da poboación entre 5 e 14 anos, sobre o que as enquisas do IGE recollen información desde 2003.

Na **figura 11** represéntase a evolución da **capacidade para falar** dos segmentos de poboación máis nova, segundo os datos do IGE-2003-2013-2023. Nesta figura apréciase que a partir de 2003 diminúe a porcentaxe de persoas que saben falar ‘moito’, nun 13,28% no primeiro tramo (2003-2013) e nun 8,88% no segundo, o que acumula unha baixa do 22,16% en vinte anos. Na mesma figura chama poderosamente a atención o incremento das respostas ‘pouco o nada’, desde 2003: case un 5% entre 2003 e 2013 e máis dun 9% entre 2013 e 2023, o que significa que a porcentaxe de incompetencia para falar galego se duplicou nos vinte anos que van desde 2003 a 2023. Aínda que esta evolución negativa se poida achacar en parte á incorporación ao sistema educativo de fillos/as de poboación chegada de fóra de Galicia, testemuña a incapacidade do sistema educativo para fornecer os estudantes máis novos de competencia en lingua galega.

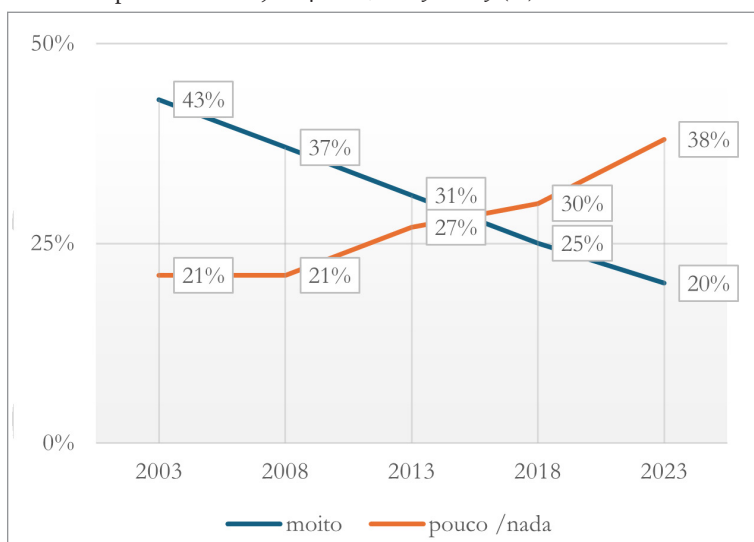
Na **figura 12** preséntanse os datos sobre a evolución da **capacidade para escribir** ‘moito’ e ‘pouco ou nada’, do segmento de poboación máis nova, de 5 a 14 anos, desde 2003 a 2023 (non hai datos anteriores para este segmento de poboación). Para maior clareza, non se inclúen os datos da resposta ‘bastante’. Na figura apréciase o incremento entre 2003 e 2013 da porcentaxe de poboación que non sabe escribir en galego (+5,66%), un incremento que adquire unha proporción extraordinaria nos dez anos seguintes (+11,38%), e que é correlativo do rápido descenso da porcentaxe da resposta ‘moito’, a cal se ve reducida a menos da metade no período de vinte anos (-22,35%), nunha tendencia descendente regular: nótese a perda de -11,40% entre 2003 e 2013, e -10,95% entre esta última data e 2023.

Figura 11. Capacidade para falar galego da poboación de 5 a 14 anos, 2003- 2023 (%).

Fonte. IGE-2003, 2013, 2023.

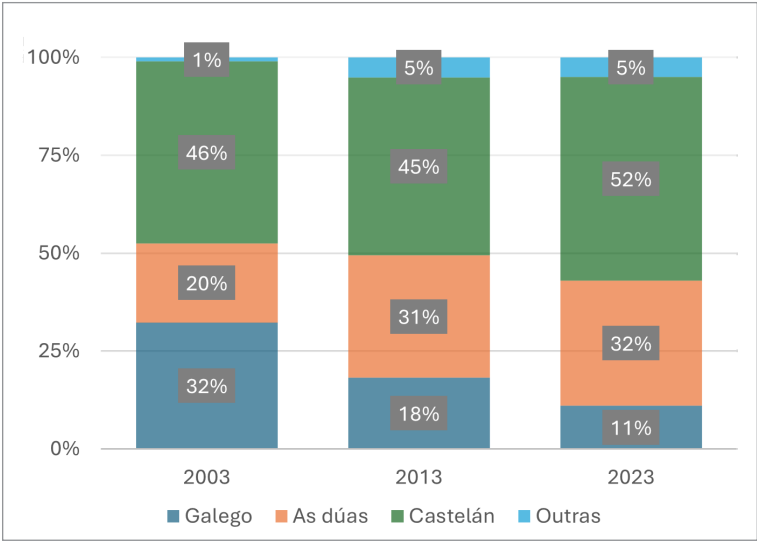
Figura 12. Capacidade de escribir galego moito / pouco-nada da poboación de 5 a 14 anos, 2003- 2023 (%).

Fonte. IGE-2003, 2008, 2013, 2018, 2023.

Na **figura 13** represéntase a evolución da lingua inicial da poboación de 5 a 14 anos, segundo os datos do IGE correspondentes a 2003, 2013 e 2023. Nótese a diminución do monolingüismo inicial en galego e o incremento tanto do monolingüismo inicial en castelán coma do bilingüismo. Ora, como se verá máis adiante (figuras 22 e 23), os bilingües iniciais tenden cada vez máis cara ao castelán nas súas prácticas lingüísticas. A lingua inicial resulta especialmente importante cando se considera a vitalidade dun idioma, pois, como antes se sinalou, reflicte o grao de transmisión deste no seo da familia e dá unha indicación significativa sobre as tendencias de futuro. Máis adiante tratarase este asunto.

Figura 13. Lingua inicial da poboación de 5 a 14 anos, evolución 2003-2023. (%).

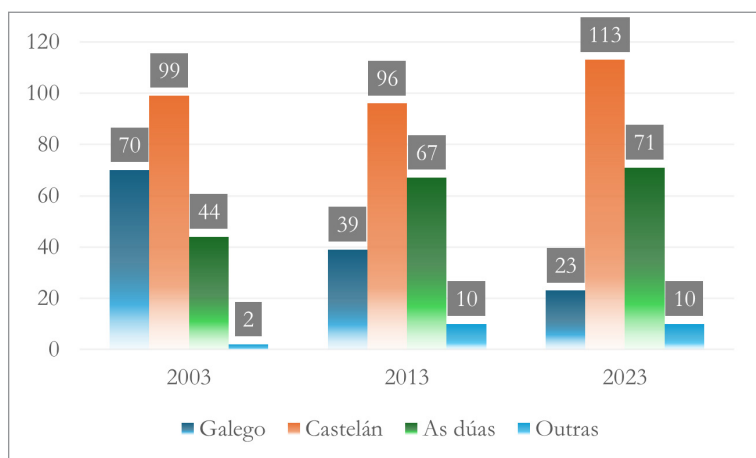

Fonte. IGE-2003, 2013, 2023

Na **figura 14** ofrécese os datos, en cifras absolutas (deben multiplicarse por mil), referidos á evolución da lingua inicial da poboación de 5 a 14 anos desde 2003 a 2023. Obsérvase un descenso constante do número de monolingües iniciais en galego e un correlativo incremento de falantes iniciais do castelán. De 2003 a 2023 a cifra de falantes iniciais do galego reduciuse en case dous terzos,

ata un número de só 23 397, que é pouco máis do duplo de falantes iniciais doutras linguas nese grupo de idade (10 386). O número de bilingües iniciais en galego e castelán incrementouse de 2003 a 2008, e mantívose practicamente estancado a partir deste ano entre os 65 000 e os 70 000. En conxunto, a poboación desa idade residente en Galicia mantívose (216 080 en 2003, 218 286 vinte anos despois), cunha lixeira caída en 2008 (205 562) e en xeral con pequenas oscilacións. O número de rapaces e rapaces falantes iniciais doutras linguas incrementouse entre 2003 e 2013, sufriu un refluxo en 2018, para volver a situarse en 2023 nunhas cifras semellantes ás de dez anos antes: pouco máis de 10 000 persoas, que representaban algo menos o 5 % da poboación dese sector, pero que é case a metade da cifra dos falantes iniciais de galego.

Figura 14. Lingua inicial da poboación de 5 a 14 anos, 2003-2023
(frecuencias estimadas / 1000).

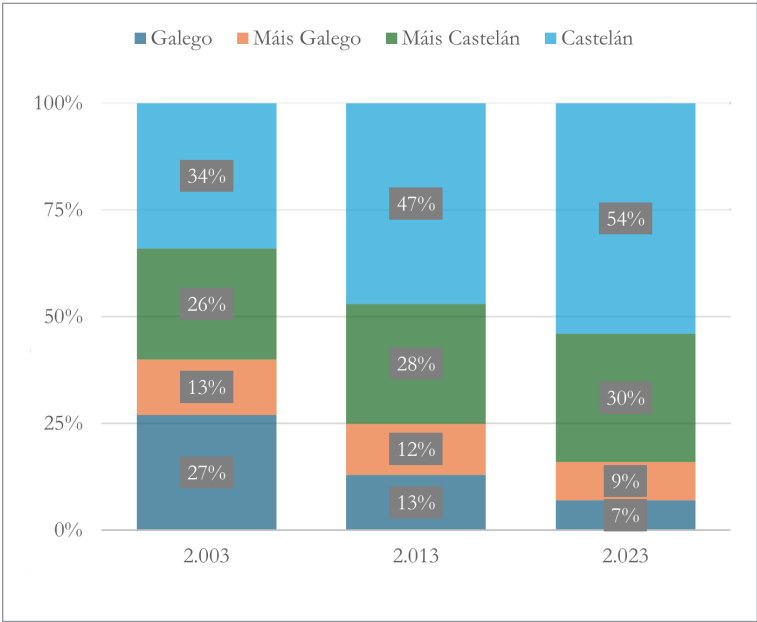
Fonte. IGE-2003, 2013, 2023

Nas **figuras 15** e **16** ofrécense os datos, respectivamente en porcentaxes e en frecuencias aproximadas, referidas á evolución da lingua habitual da poboación de 5 a 14 anos desde 2003 a 2023. Obsérvase un descenso constante do número de falantes habituais en galego (mesmo sumando monolingües e bilingües predominantemente galegofalantes) e un correlativo incremento de falantes

do castelán, especialmente de aqueles que fan un uso monolingüe. Entre 2003 e 2023, a cifra de falantes habituais de galego de entre 5 e 14 anos reduciuse en case dous terzos, situándose en 2023 arredor das 15 000 persoas que usan exclusivamente o galego. En definitiva, nun período de dúas décadas, o número de monolingües en galego diminuíu aproximadamente en 43 500 individuos.

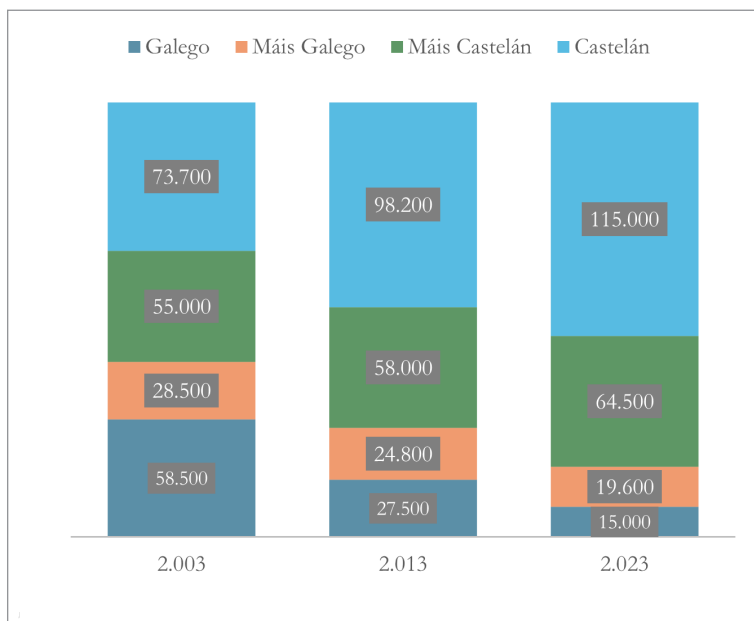
Entrementres, o número de monolingües en castelán incrementouse de 2003 a 2013 en 25 000 individuos, aos que cómpre engadir o incremento de case 17 000 máis na década seguinte, ata un total de 42 000, aos que se poden sumar os case 10 000 máis bilingües de dominancia castelán. Téñase en conta que, como se acaba de sinalar, en conxunto a poboación desa idade residente en Galicia mantívose (216 080 en 2003, 218 286 vinte anos despois), con pequenas oscilacións. Sobre esas cifras, o galego ten 54 000 falantes habituais menos, e o castelán 51 500 falantes máis.

Figura 15. Lingua habitual da poboación de 5 a 14 anos, evolución 2003-2023 (%).

Fonte. IGE-2003, 2013, 2023.

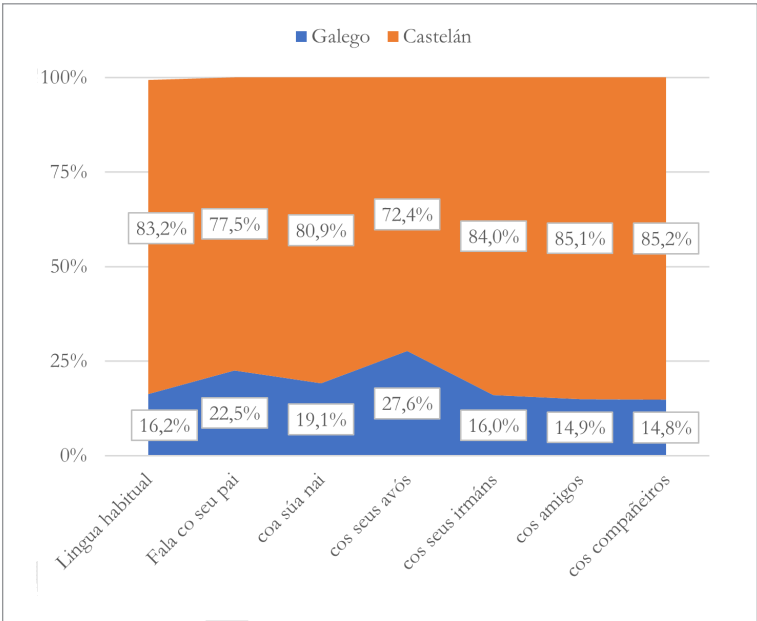
Figura 16. Lingua habitual da poboación de 5 a 14 anos, 2003-2023
(frecuencias estimadas).

Fonte. IGE-2003, 2013, 2023.

A **figura 17** presenta os datos da lingua falada habitualmente pola poboación de 5 a 14 anos con diversos interlocutores, dentro da familia e fóra dela. Nela obsérvase que o uso máis frecuente do galego se dá no interior da familia, especialmente cos avós, e, en menor medida, co pai (22,45 %) e coa nai (19,16 %). Pola contra, o menor uso do galego dáse cos irmáns (15,97 %), cos amigos (14,86 %) e cos compañeiros de clase (14,80 %). Deste xeito, a presión da lingua dos pares queda en evidencia.

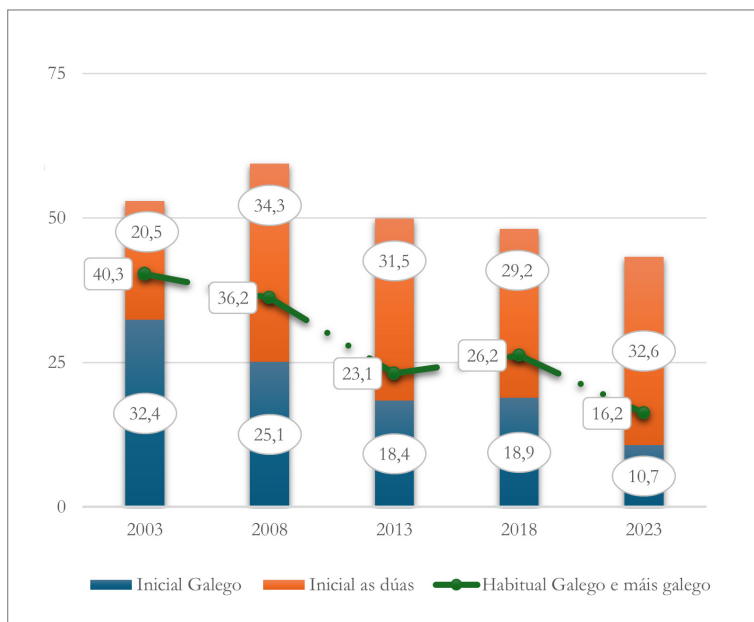
Figura 17. Lingua habitual e usos lingüísticos da poboación de 5 a 14 anos 2023 (%). Galego (galego + máis galego) / castelán (castelán + máis castelán).

Fonte. IGE-2003, 2013, 2023.

Na **figura 18** resúmese a información das figuras anteriores, presentando a evolución entre 2003 e 2023 dos datos, en porcentaxes, referentes á lingua inicial e habitual da poboación de 5 a 14 anos (para este sector da poboación non temos datos anteriores). A tendencia ao declive do galego é manifesta.

Figura 18. Lingua inicial e lingua habitual galego, da poboación de 5 a 14 anos, 2003-2023 (%).

Fonte. IGE-2003, 2008, 2013, 2018, 2023.

6. Mantemento e cambio de lingua

Nas situacións de contacto de dúas linguas, dise que hai mantemento cando un individuo retén a súa lingua de herdanza nas súas prácticas lingüísticas habituais; pola contra, o cambio de lingua implica a incorporación da lingua de contacto ás prácticas lingüísticas habituais en maior ou menor grao, ata o caso extremo de abandono total da lingua de herdanza. Os fenómenos de mantemento e cambio poden observarse nos individuos (cambio lingüístico biográfico) ou ben no proceso de transmisión interxeracional, isto é, na transferencia (total ou parcial) ou non transferencia da lingua herdada á súa descendencia.

Os cambios de lingua ao longo da vida das persoas poden deberse a múltiples motivos. Entre outros, os máis relevantes adoitan

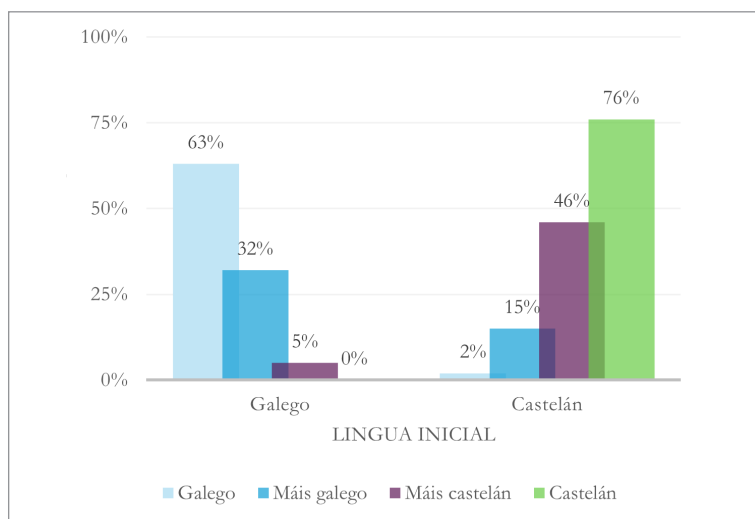
ser os cambios de residencia, de centro educativo, de emprego, de profesión, de status social ou calquera outro que implique unha re-estruturación das redes de relación, e particularmente, que supoña a integración en novos ámbitos de socialización que favorezan ou desfavorezan o uso dunha ou outra lingua. A ruptura da transmisión interxeracional da lingua pode estar relacionada cos cambios de lingua dos individuos, mais tamén pode deberse á percepción da menor utilidade da lingua minorizada para a promoción social, ou a prexuízos de diversa índole.

A información que recollen as enquisas do IGE permite aproximarse a ambos os dous fenómenos. Canto aos cambios individuais, o cruzamento entre a lingua inicial (en que se aprendeu a falar) e a lingua habitual ofrece un indicio moi significativo. Esta operación pode facerse tamén no Mapa Sociolingüístico de Galicia de 1992, sempre tendo en conta as diferentes características da mostra, pois neste soamente se abrangue a poboación de 16 ou máis anos. Tendo isto en conta, paga a pena contrastar os resultados dese cruzamento ao longo do tempo, tomando os datos do MSG-92, do IGE-2003 e do IGE-2023 (figuras 19, 20 e 21).

O que manifestan os datos de MSG-1992, representados na **figura 19**, é que daquela, as persoas que tiñan o castelán como lingua inicial tiñan unhas prácticas máis monolingües na mesma (76 %) ca as persoas que tiñan o galego (63 %). Non obstante, existía unha maior tendencia cara ao cambio en favor do galego das persoas castelanfalantes iniciais (17 %, se sumamos cara ao bilingüismo de predominancia galego e o monolingüismo en galego), do que a favor do castelán entre as persoas galegofalantes iniciais (5 %, bilingües de predominio castelán).

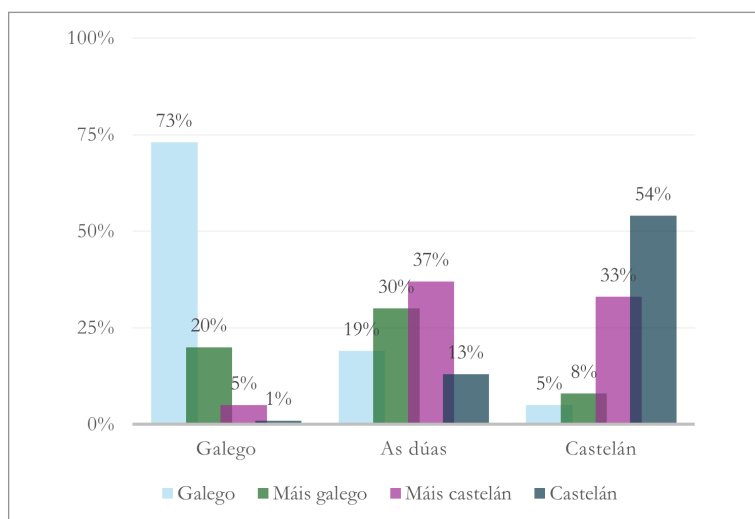
Segundo os resultados do IGE-2003, como se comproba na **figura 20**, nesa altura eran os galegofalantes iniciais os máis tendentes cara ao monolingüismo na súa propia lingua (73 %, fronte a 54 % dos castelanfalantes iniciais). O cambio dos castelanfalantes cara ao galego como lingua habitual seguía sendo relativamente máis frecuente (en termos porcentuais) que o proceso inverso, ben que con tendencia a diminuír, en comparación co que acontecía en 1992 (do 17 % ao 13 %).

Figura 19. Lingua habitual segundo a lingua inicial, 1992 (%).

Fonte. MSG-92 (Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística 1994, 1995, 1996).

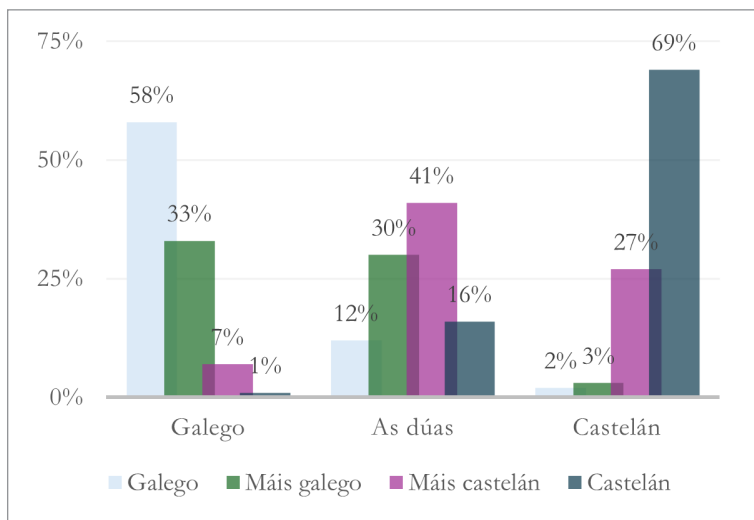
Figura 20. Lingua habitual segundo a lingua inicial, 2003 (%)

Fonte. IGE-2003.

Conforme se verifica na **figura 21**, en 2023, as tornas viráron-se claramente en contra do galego: agora son novamente os castelanfalantes iniciais os máis proclives a manterse como monolingües (69%), mentres que os galegofalantes iniciais tenden máis cara ao bilingüismo (33%), e o cambio destes cara ao castelán presenta cifras superiores á corrente inversa, por primeira vez desde que se recollen datos (8% a favor do castelán fronte a 5% a favor do galego).

Figura 21. Lingua habitual segundo a lingua inicial, 2003 (%).

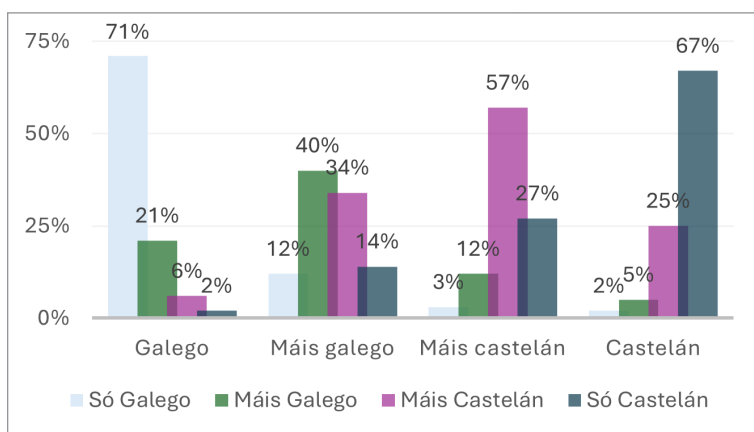

Fonte. IGE-2023.

As **figuras 22 e 23** permiten matizar máis os datos que acabamos de analizar. Nestas faise o cruzamento da lingua habitual dos individuos coa lingua recibida dos pais, isto é, a falada polos pais dos individuos con estes. Nestas figuras é significativo constatar como as prácticas bilingües acaban favorecendo o castelán, mesmo no caso de se tratar dun bilingüismo con predominio do galego, e esta é unha tendencia que se acentuou fortemente nos vinte anos que van desde 2003 a 2023. Se en 2003 o 48% dos individuos aos que seus pais lles falaban as dúas linguas con predominio do galego acabaron falando castelán, en 2023 a porcentaxe dos que acaban sendo castelanfalantes (53%) é maior ca dos que manteñen o galego. Os datos son aínda máis elocuentes cando nas prácticas bilingües

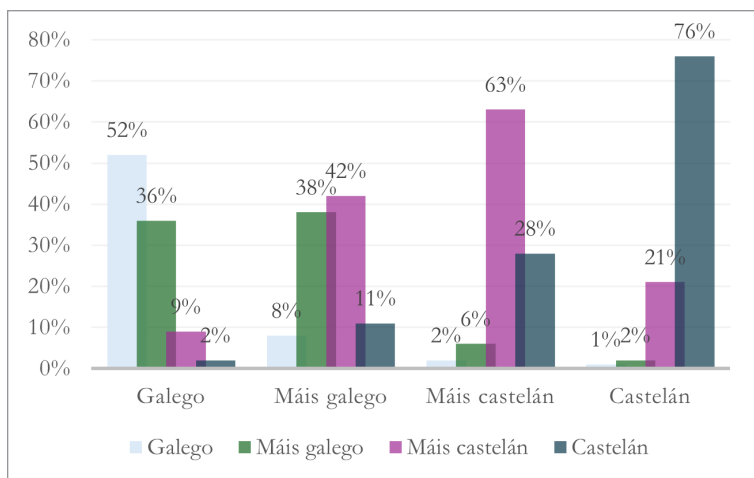
dos pais predomina o castelán: en 2003 só o 15 % dos individuos que aprenderon a falar neste ambiente acabaron sendo galegofalantes; en 2023 a porcentaxe reduciuse ao 8 %. A consideración destes datos condúcenos a outro asunto importante: a transmisión lingüística no seo das familias, que é o tema do seguinte apartado.

Figura 22. Lingua habitual segundo a lingua recibida dos pais 2003 (%).

Fonte. IGE-2003.

Figura 23. Lingua habitual segundo a lingua recibida dos pais, 2023 (%).

Fonte. IGE-2023.

7. O factor demográfico

Para explicar a evolución sociolingüística de Galicia cómpre ter en conta a evolución da demografía, concretamente, de dúas variables que poden ser relevantes: a evolución vexetativa da poboación (Saldo vexetativo de Galicia, 2023 = -18 778, IGE-INE. Movemento Natural da Poboación) e os movementos migratorios.³ Non é este o lugar para unha análise pormenorizada dos efectos sociolingüísticos da evolución destas dúas variables, non obstante, parece pertinente deixar constancia dalgunha observación.

Canto á evolución vexetativa da poboación, é ben sabido que Galicia ten unha das poboacións máis avellentadas do continente (idade media, 2023 = 48,16 anos) e unha das taxas de natalidade máis baixas de Europa.⁴ Nese contexto, como se constata en numerosos estudos sociolingüísticos (incluídos os realizados pola propia RAG) e se mostra na figura 6, existe unha relación directa entre a proporción de galegofalantes e a idade: canto maior é a idade, maior o número de galegofalantes. Ora, os grupos de idade máis vella son os que máis falecementos rexistran. Noutras palabras, cada ano que pasa, ao galego ‘mórrenlle’ moitos máis falantes dos que lle ‘nacen’.

Concretamente, segundo os nosos cálculos, entre 2003 e 2023 faleceron arredor de 440 000 falantes habituais de galego e ‘naceron’ só uns 90 000 (sumando nos dous casos ‘só galego’ e ‘máis galego’).⁵ Por tanto, a evolución vexetativa dá conta da diminución de case 350 000 falantes. Os aproximadamente 50 000 que nos faltan para

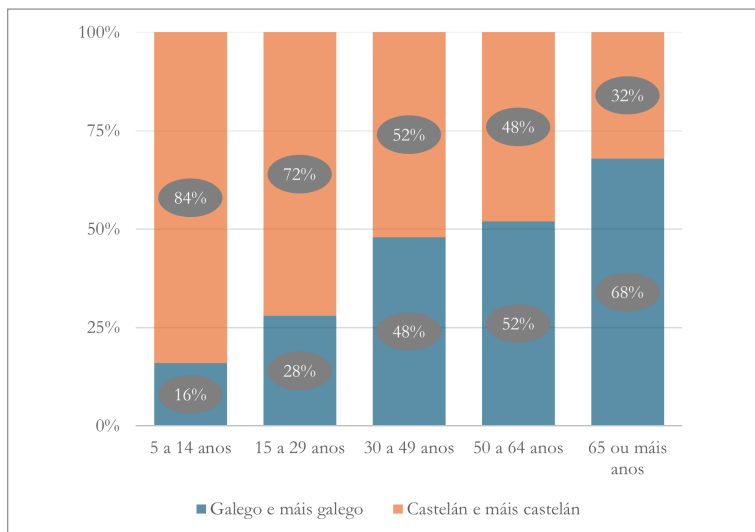
3 A taxa bruta de natalidade descendeu en dúas décadas desde os 7,54 puntos ata os 5,18 puntos (2003-2023). Neste mesmo intervalo temporal o número de persoas ‘inmigrantes externas’ (doutra comunidade autónoma e do estranxeiro) case se duplicou (33 723 – 61 766) (IGE. Indicadores demográficos).

4 Véxase, entre as numerosas publicacións ao respecto, Hernández Borge (2013). Pode verse tamén Rey (2018).

5 A base destes cálculos é a seguinte: segundo datos do INE, entre 2003 e 2023 faleceron 617 734 residentes en Galicia, dos cales 535 000 tiñan 65 ou máis anos. A media de falantes de galego dese grupo de idade no período é de aproximadamente o 75 %, isto é, algo máis de 400 000. A estes habería que engadir aproximadamente a metade dos 82 699 falecidos de menos de 65 anos, isto é, por volta das 40 000 persoas. Os nacementos no mesmo período suman 388 780 persoas. Os falantes habituais de galego de 5 a 14 anos (por tanto, nados entre 2003 e 2013) na enquisa do IGE-2015 suman 57 121. Calculando nun 17 % a porcentaxe de galegofalantes entre os nados entre 2013 e 2023, obtemos arredor de 88 000 galegofalantes entre as persoas nadas de 2003 a 2023.

explicar a perda do total de 400 000 poden saír das cifras da emigración galega cara ao exterior ou de persoas que pasaron de falar só ou máis galego a falar só ou máis castelán, que, como se bota de ver, foron escasas.

Figura 24. Lingua habitual por grupos de idade, 2023. Súmanse ‘En galego sempre’ e ‘Máis galego ca castelán’ fronte a ‘En castelán sempre’ e ‘Máis castelán ca galego’.

Fonte. IGE-2023.

Canto á inmigración, se se pon o foco nos inmigrantes menores de 16 anos (sumando os españois foráneos e os estranxeiros), compróbase que a cifra máis elevada de incremento de inmigrantes desas idades corresponde ao período 2003-2007 (30 882), bastante superior á do período máis recente, 2018-2022 (25 465). De feito, no conxunto do período 2003-2012 os inmigrantes menores de 16 anos suman 58 906, cifra considerablemente máis alta cá rexistrada no período 2013-2022, en que ascenderon a 48 237. Para darse unha idea do peso relativamente baixo desas cifras, a poboación menor de 15 anos residente en Galicia atinxía os 327 529, e en 2023 ascendía a 301 888. Isto é, a proporción de rapaces e rapazas nados fóra de Galicia non se incrementou dramaticamente nos vinte últimos

anos. Os problemas para a súa integración lingüística en galego proceden máis da súa concentración en territorios concretos (por sinal, determinados barrios urbanos ou periurbanos), das condicións sociolingüísticas ambientais deses lugares e das políticas lingüísticas xerais (en concreto, de ausencia dunha liña específica para ese sector) ca do seu número.

Finalmente, é obvio que nin a emigración nin a evolución vexetativa da poboación abundan para explicar a dramática redución da cifra de falantes de 5 a 14 anos nin o incremento exponencial das prácticas monolingües en castelán en todos os grupos de idade, que atinxe o 43 % na cohorte de 15 e 29 anos e o 54 % na rapazada de 5 a 14 anos. O mesmo se pode dicir da incapacidade para falar galego, que pasou do 18 % ao 32 % no grupo de idade máis novo (5-14 anos), ou da incompetencia para escribilo, que ascendeu do 21 % ata o 38 % nese mesmo grupo. Estas últimas cifras ofrecen unha proba rotunda das consecuencias do decreto do ‘plurilingüismo’ de 2010 e en xeral do abandono das políticas de protección do galego (incluíndo os discursos sociais que as acompañaron): o incremento do monolingüismo en castelán e a diminución tanto da competencia en galego canto do seu uso.

8. Discusións e conclusións

A información que fornece o “Módulo de coñecemento e uso do galego” das enquisas do Instituto Galego de Estatística, analizada á luz doutros traballos sociolingüísticos —entre eles, os previos do propio IGE (2003, 2008, 2013 e 2018) e os da Real Academia Galega (desde os mapas de 1992 e 2004 ata os estudos máis recentes)—, permite extraer as seguintes conclusións, que se presentan como síntese:

Por primeira vez, **o galego perde a condición de lingua habitual da maior parte da poboación**. Nas dúas últimas décadas, o número de galegofalantes (monolingües ou bilingües) descendeu en arredor de 400 000 persoas, mentres que o de falantes de castelán se incrementou en arredor de 380 000 individuos. As porcentaxes da poboación repártense de xeito semellante entre os monolingües en galego e os bilingües que falan máis castelán ou

galego, mentres **os monolingües en castelán son o grupo máis numeroso** (figuras 7 a 10).

A situación na franxa de poboación máis nova é moito peor: as persoas que falan habitualmente en galego ('sempre en galego'; 'máis en galego ca en castelán') suman un total dun 16 %, o que supón aproximadamente 34 000 galegofalantes habituais entre 5 a 14 anos, fronte arredor dun total de 180 000 de falantes de castelán. **O descenso do número de galegofalantes nas dúas décadas que van desde 2003 a 2023 é moi significativo** (figuras 14 a 18).

Canto á lingua inicial, obsérvase que un 34 % da poboación aprendeu a falar en galego, o 33 % en castelán e o 29 % nas dúas linguas. Non obstante, **o monolingüismo inicial en castelán é a opción maioritaria na poboación menor de 50 anos**, e atinxe proporcións esmagadoras nos menores de 30 anos, especialmente na cohorte entre 5 a 14 anos (figuras 3 a 6, 13 e 14).

Unha maioría ampla —pero decrecente— das persoas de 15 ou máis anos continúa declarándose capaz de falar galego. Porén, **só a metade da poboación valora a súa competencia como satisfactoria, e ademais esta porcentaxe vai a menos**, mentres que aumenta a das persoas que a consideran como escasa ou nula.

A situación é peor na escrita, xa que a porcentaxe de persoas que se valoran como incompetentes se sitúa no 40 %, con tendencia a incrementarse (figuras 1 e 2).

Pola contra, **na poboación de 5 a 14 anos** a capacidade para falar e escribir galego é **moito máis baixa**. Nesta franxa de idade, a porcentaxe de respostas “sabe falar” *moito* caeu en picado desde 2003 a 2023. O contrario sucede coas respostas *pouco* ou *nada*, que subiron a tal punto que en 2023 superan a resposta anterior. **O descenso de competencia na escrita** é igualmente vertixinoso (figuras 11 e 12). Estes resultados concordan cos estudos de avaliación externa de competencias lingüísticas (Loredó e Silva 2020; Silva 2010).

O incremento do número de castelanfalantes aliméntase, ata certo punto, dun aumento da inmigración externa. Con todo, esta non explica **esta descenso do número de galegofalantes**. E, mesmo así, cabe preguntarse por que o sistema educativo non garante a competencia en galego da rapazada procedente de fóra de Galicia ou de contextos castelanfalantes.

A maioría dos individuos que aprenden a falar en castelán manteñen a súa lingua e **tenden cara ás prácticas monolingües**, mentres que **os que aprenderon a falar en galego** manteñen menos a súa lingua e **tenden máis cara ás prácticas bilingües**. Ademais, a maioría dos individuos que aprenderon a falar nas dúas linguas **acaban priorizando o castelán como lingua habitual** (figura 20).

Seguindo coa análise dos procesos de mantemento e cambio de lingua dos individuos, comparando os datos de 2023, que acabamos de resumir, cos de 1992 ou 2003, unha vez máis conséntase unha **evolución cada vez máis desfavorable para o galego**, procesos que se veñen detectando desde que se levan realizando análises demolingüísticas en Galicia. Os castelanfalantes iniciais tenden cada vez menos cara á incorporación do galego ás súas prácticas lingüísticas, mentres que, ao contrario, os galegofalantes iniciais tenden máis cara á incorporación do castelán (figuras 19 a 21).

Con respecto aos procesos de **transmisión interxeracional**, detéctase que o mantemento da lingua recibida é maioritario, mentres que o cambio de lingua resulta, novamente, **desfavorable ao galego**. Así, rexístrase un 16 % de procesos de “desgaleguización” (persoas que recibiron o galego dos seus proxenitores e non llelo transmiten aos seus descendentes), e só un 2 % de procesos de “regaleguización” (persoas que recibiron o castelán dos seus proxenitores e lle transmiten o galego á súa prole). Tamén se constata que as prácticas bilingües dos proxenitores cos fillos acaban favorecendo un maior uso por parte dos descendentes do castelán: se os pais / nais falan máis en castelán, case todos os descendentes acaban sendo castelanfalantes habituais; mentres se os proxenitores falan máis en galego, en máis da metade das ocasións os fillos serán castelanfalantes (figuras 22 a 28).

Este último dato amosa un **incremento do bilingüismo inicial**, que creceu exponencialmente entre 2003 e 2023, e **acaba favorecendo máis o castelán có galego**, non só porque avance a custa do galego, senón porque as persoas bilingües iniciais tenderán a dar preferencia ao castelán nas súas prácticas lingüísticas (figuras 4, 5, 13 e 14).

As variables sociais e persoais que se manexan habitualmente nos estudos sociolingüísticos de carácter cuantitativo, **constrúen**

un perfil sociolóxico de galegofalantes caracterizado por ser un grupo cada vez máis avellentado, formado nunha boa parte por **persoas con estudos básicos** e que viven **en comarcas periféricas**, con **menor renda** cá media e cada vez máis **despoboadas**; nomeadamente, A Costa da Morte, o interior da provincia da Coruña, o oriente da de Lugo e o sur da de Ourense.

Salvo o trazo do progresivo avellentamento, este retrato non variou nas súas liñas fundamentais nos últimos cincuenta anos, máis ben agudizou as súas características principais. Non obstante, neste tempo xurdiu **un perfil minoritario de suxeitos galegofalantes, máis dinámicos, urbanos, con estudos medios ou superiores** e con idades inferiores á media.

Cada vez máis, **a distribución do galego tende a territorializarse** e a reducirse a áreas marxinais e descontinuas entre si. En contextos urbanos como **Vigo, A Coruña, Pontevedra ou Ferrol**, **a lingua galega está presente só marxinalmente**. En troques, **en Santiago de Compostela e Lugo** e as súas contornas periurbanas **ten unha presenza bastante sólida. Igual acontece con algunhas vilas**, como Ordes, Carballo e áreas densamente poboadas como O Barbanza ou A Mariña lucense.

En definitiva, os datos anteriores e mais os que se poden conferir no conxunto deste informe e noutra información dispoñible mostran que **o proceso de substitución do galego**, que sufriu unha desaceleración nas últimas décadas do século pasado, **gañou un novo impulso ao longo do presente século**.

O monolingüismo en castelán avanza velozmente, acandando proporcións nunca vistas na franxa de poboación escolarizada, mentres que **son os galegofalantes os que máis practican o bilingüismo**. Polo tanto, este continúa sendo un **bilingüismo en boa medida diglósico e asimétrico, por unilateral** (dos galegofalantes máis ca dos castelanfalantes) **e por substitutivo** (isto é, de transición ao castelán).

Estudos realizados pola Real Academia Galega poñen en evidencia que **nos ámbitos urbanos e periurbanos a integración no sistema de ensino**, desde a incorporación inicial ao mesmo (escolas infantís) e ao longo dos sucesivos pasos polos diferentes niveis da educación primaria e a secundaria obrigatoria, **ten un efecto**

netamente castelanizador (Monteagudo *et alii* 2021a; 2021b). Non obstante, este efecto non se debe tan só á lingua formal da docencia, senón á presión da lingua de iguais ou resto de contextos de socialización.

Á vista disto, e tendo en conta os datos sobre a evolución da competencia en galego da franxa de poboación en idade escolar (especialmente, de 5 a 14 anos), é claro que **o modelo educativo actual non está cumprindo o mandato da Lei de normalización lingüística**, que no seu Título III, *Do uso do galego no ensino*, Artigo 14.3 establece:

As autoridades educativas da Comunidade Autónoma garantirán que ó remate dos ciclos en que o ensino do galego é obrigatorio, os alumnos coñezan este, nos seus niveis oral e escrito, en igualdade co castelán. (Lei 3/1983, Lei de normalización lingüística. DOG, 14/X/1983)

Nin sequer cumpre os obxectivos do decreto do plurilingüismo actualmente vixente, que no seu apartado III.4 dispón:

Os principios a partir dos cales se elabora este decreto son os seguintes: 1. Garantía da adquisición dunha competencia en igualdade nas dúas linguas oficiais de Galicia (Decreto 79/2010, para o plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia, DOG 25/V/2010)

Por tanto, existe unha disonancia patente entre os obxectivos da lei e as fórmulas aplicadas para logralos. **O cambio no modelo educativo é imprescindible para conseguilo, mais non é suficiente para reverter a situación**, senón que debe ir acompañado dun conxunto máis amplo de medidas, non só no ámbito do ensino regulado.

Nesta mesma dirección se ten pronunciado o Consello de Europa. Os sucesivos informes da institución alertaron do **incumprimento en Galicia dos compromisos recollidos na Carta Europea das Linguas Rexionais e Minoritarias** (COE 2024).

Nos dous máis recentes, o de 2019 e o de 2024, o organismo europeo sinala o modelo lingüístico do sistema educativo como

unha das principais pexas neste proceso de substitución lingüística e fai un chamado claro a modificalo (COE 2024, pp. 45-46).

Finalmente, **o descenso da presenza do galego nas últimas décadas está a situar a lingua nunha posición cada vez máis vulnerable. Pasouse de ser o idioma empregado por tres de cada catro persoas a, na actualidade, invertirse as proporcións, de modo que entre a poboación menor de 30 anos o seu uso non chega a un de cada tres.**

A pesar diso, e tendo en conta a notable vitalidade do idioma así como o firme compromiso de sectores significativos da cidadanía galega, esta tendencia pode considerarse reversible. Por iso, cómpre poñer en marcha con urxencia políticas lingüísticas eficaces, sustentadas tanto no impulso das institucións coma no apoio maioritario da sociedade.

Referencias bibliográficas

- COE = Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (2024). *Sixth Evaluation Report on Spain* (18/06/2024). Strasbourg: Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages Council of Europe. Dispoñible en <https://rm.coe.int/spainecrml6-en/1680b1b32d>
- Hernández Borge, Julio (2013). *Galicia, unha poboación avellentada*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Instituto Galego de Estatística, IGE (2003, 2008, 2013, 2018, 2023). Módulo de coñecemento e uso do idioma galego. En: *Enquisa de condicións de vida das familias I Enquisa estrutural a fogares*. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia. Dispoñible en https://www.ige.gal/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?idioma=gl&codigo=0206004
- Loredo, Xaquín e Silva Valdivia, Bieito, eds. (2020). *Avaliación da competencia bilingüe nos idiomas galego e castelán do alumna-do de 4º da ESO*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.372

- Monteagudo, Henrique, dir. (2011). *O idioma galego na sociedade. A evolución sociolingüística 1992-2008*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega.
- Monteagudo, Henrique; Lored, Xaquín; e Vázquez, Martín (2016). *Lingua e sociedade en Galicia: A evolución sociolingüística 1992-2013*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.305
- Monteagudo, Henrique; Lored, Xaquín; e Vázquez, Martín (2018). *Lingua e sociedade en Galicia. Resumo de resultados 1992-2016*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.327
- Monteagudo, Henrique; Lored Gutierrez, Xaquín; Vazquez-Grandío, Gabino S.; e Gómez Martínez, Lidia (2021). *Mapa sociolingüístico escolar de Ames*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.380
- Monteagudo, Henrique; Lored, Xaquín; Vázquez-Grandío, Gabino S.; e Nandi, Anik (2021). *Prácticas lingüísticas na infancia: A xestión lingüística nos primeiros contextos de socialización*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.389
- Monteagudo, Henrique; Lored, Xaquín; e Vázquez-Grandío, Gabino S. (2024). *Informe sobre a situación da lingua galega segundo os datos do Instituto Galego de Estatística de 2023: Análise da enquisa sobre coñecemento e uso do idioma galego (2023) e da evolución sociolingüística de Galicia (1992-2023)*. A Coruña. Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.445
- Monteagudo, Henrique e Lorenzo Suárez, Anxo, dirs. (2005). *A sociedade galega e o idioma, A evolución sociolingüística de Galicia (1992-2003)*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega. Sección de Lingua.
- Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística (1994). *Lingua inicial e competencia lingüística en Galicia. Compendio do I volume do Mapa sociolingüístico de Galicia*. A Coruña: Real Academia Galega. Disponible en <https://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/122>
- Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística (1995). *Usos lingüísticos en Galicia. Compendio do II volume do Mapa sociolingüístico de Galicia*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.128

- Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística (1996). *Actitudes lingüísticas en Galicia. Compendio do III volume do Mapa sociolingüístico de Galicia*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.131
- Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística (2007). *Mapa sociolingüístico de Galicia 2004. Volume I: Lingua incial e competencia lingüística en Galicia*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.207
- Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística (2008). *Mapa sociolingüístico de Galicia 2004. Volume II: Usos lingüísticos en Galicia*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.224
- Real Academia Galega. Seminario de Sociolingüística (2011). *Mapa sociolingüístico de Galicia 2004. Volume III: Actitudes lingüísticas en Galicia*. A Coruña: Real Academia Galega. DOI: 10.32766/rag.244
- Rey, Manuel (2018). Oito gráficos sobre o avellentamento e o despoboamento en Galicia. *GCiencia*. 4/IV/2018. Dispoñible en <https://www.gciencia.com/fotonautas/graficos-avellentamento-galicia/>
- Silva Valvidia, Bieito, ed. (2010). *Avaliación da competencia do alumnado de 4º da ESO nos idiomas galego e castelán*. Investigación Educativa 23. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.